

TYT FELSEFE · ÜNİTE 6 / 8 · DEĞER FELSEFELERİ

Din Felsefesi:

TYT Hap Bilgi

ÖSYM TYT'de bu ünitenden 9 soru sordu: 4'ü 11-15. sorulardan, 5'i Din Kültürü yerine çözölen ek felsefe sorularından (21-25). Anselmus'un kanıtı iki kez geldi (2020 ve 2024), Gazali iki ayrı soruda var.

Notlar din felsefesinin kavramlarını, Tanrı'nın varlığına kanıtları, Tanrı ve evren görüşlerini, akıl ile inancı ve kötölük problemini veriyor; sonda ÖSYM'nin 9 sorusu tek tabloda.

Bu ünitende

9 çıkmış soru (2018-2026)

bu bloktan yılda ~4 soru

9 ÖSYM tuzağı

1 ÖSYM bu ünitenden ne sordu?

9 sorunun 3'ü tek konudan geldi: Tanrı ve evren.

Tanrı'nın varlığı ■■■ 2 soru

2020/12 Anselmus: ontolojik kanıt 2024/14 Bir diyalogda Anselmus'un kanıtı

Tanrı ve evren ■■■ 3 soru

2018/24 Demiurgos'tan yoktan yaratmaya 2019/25 Gazali: ressam ve yaratıcı
2022/22 Panteizm

Akıl ve inanç ■■■ 3 soru

2021/22 Farabi: felsefe ve din 2023/14 Gazali ve İbn Rüşd
2026/22 Aquinalı Thomas: akıl ve inanç

Kötölük problemi ■ 1 soru

2022/13 Augustinus: kötölük nereden?

Sorular ÖSYM'nin yayımladığı 2018-2026 TYT soru kitapçıklarından (Sosyal Bilimler testi). Soruların metni ÖSYM'nin telifinde olduğu için burada yok; notlarda **TYT 2025/4** gibi bir damgayla, sorulduğu yıl ve numarasıyla işaretli. Numarayla soruyu kitapçıkta bulabilirsiniz.

2 Din Felsefesi Ne Sorar?

Din felsefesi ve kavramları

- Din felsefesi dinin temel iddialarını **akulla** inceler; bir dini savunmak ya da çürütmek amacı taşımaz. İnanç değil, gerçekçer arar.

- Temel sorular: **Tanrı var mıdır?** **Tanrı'nın nitelikleri nelerdir (tek mi, ezeli ve ebedi mi)?** **Tanrı ile evrenin ilişkisi nedir?** **Evrende kötülük neden var?**
- **Ezeli:** başlangıcı olmayan; **ebedi:** sonu olmayan. **Aşkın:** evrenin dışında ve üstünde; **içkin:** evrenin içinde.

Tanrı ve evren üzerine görüşler

GÖRÜŞ	NE DER?
Teizm	Tek Tanrı evreni yaratır ve yönetir; vahiy ve peygamberlik vardır.
Deizm	Tanrı evreni yaratmıştır ama ona karışmaz; vahyi kabul etmez.
Panteizm	Tanrı ile evren birdir; Tanrı evrenin dışında değil içindedir (Spinoza: Tanrı ya da doğa). TYT 2022/22
Ateizm	Tanrı yoktur.
Agnostisizm	Tanrı'nın var olup olmadığı bilinemez.
Fideizm	Dini inançlar akılla değil, imanla kabul edilir.

③ Tanrı'nın Varlığına Kanıtlar

Beş kanıt

ONTOLOJİK KANIT Anselmus Daha yetkini düşünilemeyen varlık sadece zihinde olamaz; Tanrı kavramından yola çıkar TYT 2020/12	KOZMOLOJİK KANIT Aristoteles, Thomas Her şeyin bir nedeni var; zincir bir ilk nedende, ilk hareket ettiricide durur	İMKÂN KANITI Farabi, İbn Sina Varlığı zorunlu olmayan şeyler, varlığı zorunlu bir varlığa dayanır
DÜZEN (TELEOLOJİK) KANITI Thomas Evrendeki düzen ve amaçlılık bir düzenleyiciyi gösterir	AHLAK KANITI Kant Ahlak yasası ve en yüksek iyi, Tanrı'nın varlığını gerektirir	

Anselmus'un kanıtı

- Anselmus'a göre Tanrı **kendisinden daha yetkini düşünilemeyen** varlıktır. Bu varlık sadece zihinde olsaydı, hem zihinde hem gerçekte var olan bir varlık ondan daha yetkin olurdu; bu bir çelişkidir. Öyleyse Tanrı gerçekte de vardır. TYT 2020/12

- Ontolojik kanıt duyulara, evrenin düzenine ya da ilk nedene dayanmaz; işe sadece **Tanrı kavramının ne anlama geldiğinden** başlar. Bu yüzden **apriori** (deneyden önce) bir kanıttır. Düşünülen ile var olanı karşılaştıran bir konuşma da aynı kanıtın örneğidir.

TYT 2020/12 · 2024/14

4) Tanrı ve Evren

Tanrı evrenle nasıl ilişkili?

- MÖ 427-347** • Platon: **Demiurgos** yaratıcı değil, idealara bakarak maddeye biçim veren bir usta, bir mimardır. **TYT 2018/24**
- MÖ 384-322** • Aristoteles: Tanrı varlığın yaratıcısı değil **amacıdır**; kendisi hareket etmeden her şeyi harekete geçirir.
- 870-950** • Farabi: varlık Tanrı'dan bir **taşma (sudur, feyz)** ile çıkar, ışığın kaynağından yayılması gibi.
- 1033-1109** • Anselmus: Tanrı her şeyi **yoktan var etmiştir** (Hristiyan yaratılış inancı).
- 1058-1111** • Gazali: asıl sanatkâr, eşsiz biçimleri **yoktan yaratan** Tanrı'dır; insanın yaptığı, verilmiş malzemeyi bir araya getirmektir. **TYT 2019/25**
- 1632-1677** • Spinoza: Tanrı ile doğa birdir; Tanrı evrenin dışında değil **içindedir** (panteizm). **TYT 2022/22**

ÖSYM'nin Tanrı ve evren soruları

- Tanrı'nın evrene biçim mi verdiği, evrenin amacı mı olduğu, varlığın ondan mı taşıdığı, yoksa her şeyi yoktan mı yarattığı: bu görüşlerin hepsi din felsefesinin **Tanrı ile evren ilişkisi** problemine verilmiş cevaplardır. **TYT 2018/24**
- Gazali'ye göre ressam boyayı, kâğıdı ve kendi elini yaratmaz; asıl sanat **yoktan yaratanın** sanatıdır. Bu görüş Tanrı'nın varlığına, birliğine, evrenle ilişkisine ve evrenin yaratılmışlığına cevap verir; Tanrı'nın **ezeli ve ebedi** olup olmadığına değinmez. **TYT 2019/25**
- Panteizm aşkın bir Tanrı'yı reddeder: Tanrı evrenin üstünde ya da dışında değildir, var olan her şey tanrısal doğadan pay alır. Tanrı ile doğa **özdeştir**. **TYT 2022/22**

5 Akıl ve İnanç

Dört filozof, dört tutum

AYNI HAKİKAT, İKİ YOL

Farabi

Felsefe hakikate kanıtlarla, din imge ve iknaya ulaşır; konuları aynıdır

TYT 2021/22

AKLIN SINIRI

Gazali

Metafizikte ve doğayı anlamada akıl yetersiz; vahiy ve sezgi gerekli

TYT 2023/14

AKIL VE DOĞA YASASI

İbn Rüşd

Tanrı evreni değişmez yasalarla yarattı; akli küçümsemek bilimi yok eder

TYT 2023/14

İŞ BİRLİĞİ

Aquinalı Thomas

Akıl ve inanç aynı hakikate giden iki yol; inanç akli aşar ama ona aykırı değil

TYT 2026/22

ÖSYM'nin akıl ve inanç soruları

- Farabi'ye göre felsefe varlıkların anlamını **akılla kavrar ve kanıtlar**; din aynı anlamları uygun **örneklerle canlandırır** ve **inandırır**. İkisinin konusu birdir, farkı yolundadır: felsefe kanıt, din ikna sunar. **TYT 2021/22**
- Gazali gözlenen dünyayı anlamada bile aklın yetmediğini, vahye ihtiyaç olduğunu söyler. İbn Rüşd'e göre bu bilimin sonu olur: Tanrı evreni **değişmez yasalarla** yaratmıştır, akıl bu yasaları bulabilir. Tartışmanın konusu **aklın yetkinliğidir**. **TYT 2023/14**
- Aquinalı Thomas'a göre insan bilgisi duyularla başlar, akıl yürütmeyeyle biçimlenir; ama bazı ilahi hakikatler aklın gücünü aşar ve **inançla** bilinir. İnanç akli devre dışı bırakmaz, onu **tamamlar**: Thomas'ta akıl ile inanç rakip değil, aynı hakikate yönelen iki ortaktır. **TYT 2026/22**

6 Kötülük Problemi

Augustinus'un cevabı

- **Kötülük problemi**: Tanrı hem mutlak iyi hem her şeye gücü yeten ise dünyada kötülük neden var?
- Augustinus'a göre kötülük bir **şey değildir**, iyinin **yokluğu ya da eksikliğidir**: yalan, dürüstlüğü eksikliğidir. Ahlaki kötülükler Tanrı'nın insana verdiği **özgür iradenin** kötüye kullanılmasından doğar; kötülüğün kaynağı Tanrı değil, iradesini yanlış kullanan insandır. **TYT 2022/13**

- Leibniz'in cevabı (teodise): Tanrı **mümkün dünyaların en iyisini** yaratmıştır; kötülük bu bütünün içinde bir yer tutar.

7 ÖSYM'nin Kalıbı

Din felsefesi sorusunu çözmek

- 1 Problemi adlandır: Tanrı'nın varlığı mı, nitelikleri mi, Tanrı ile evren mi, akıl ile inanç mı, kötülük mü?
- 2 Kanıt sorusunda başlangıç noktasına bak: kavramdan başlıyorsa ontolojik, ilk nedenden kozmolojik, düzenden teleolojik.
- 3 "Değiniilmemiştir" sorusunda parçanın cevap verdiği problemleri tek tek işaretleyip kalanı seç.
- 4 Akıl ve inanç sorusunda filozofu yerleştir: Farabi ve Thomas uzlaştırır, Gazali akli sınırlar, İbn Rüşd akli savunur.

ÖSYM'nin 9 sorusu

SORU	KİLİT NOKTA
Demiurgos'tan yaratılışa	Tanrı ile evren ilişkisi problemi. TYT 2018/24
Ressam ve yaratıcı	Ezeli ve ebedilik sorusuna cevap yok. TYT 2019/25
Daha yetkini düşünilemeyen	Deneyden bağımsız, apriori kanıt. TYT 2020/12
Kanıt ve ikna	Felsefe ve din aynı hakikate farklı yoldan. TYT 2021/22
Kötülük nereden?	Özgür irade: eylemin sahibi insan. TYT 2022/13
Panteizm	Tanrı evrenin içinde. TYT 2022/22
Gazali ve İbn Rüşd	Tartışılan: aklın yetkinliği. TYT 2023/14
Düşünülen ve var olan	Kanıt Tanrı kavramının tanımından. TYT 2024/14
Aquinalı Thomas	Akıl ve inanç ortak. TYT 2026/22

8 ÖSYM tuzakları: tek sayfada

ÖSYM'nin bu ünitedeki sorularda kurduğu tuzaklar. Sınavdan önceki son tekrar için bu

liste yeter.

- 1 Demiurgos'tan yoktan yaratmaya uzanan görüşler Tanrı'nın varlığını değil, Tanrı ile evrenin ilişkisini tartışır. TYT 2018/24
- 2 Gazali'nin ressam örneği Tanrı'nın ezeli ve ebedî oluşuna değinmez. TYT 2019/25
- 3 Ontolojik kanıt, Tanrı kavramının Tanrı'nın gerçekte de var olduğunu gösterdiğini savunur; tersini değil. TYT 2020/12
- 4 Farabi'ye göre felsefe ile din ayrı hakikatlere değil, aynı hakikate farklı yollardan ulaşır. TYT 2021/22
- 5 Augustinus'a göre Tanrı kötülüğü yaratmadı; kötülük iyinin eksikliği ve iradenin kötü kullanımıdır. TYT 2022/13
- 6 Evreni yaratıp kendi hâline bırakan Tanrı deizmin Tanrı'sıdır; panteizmde Tanrı evrenin dışında değildir. TYT 2022/22
- 7 İbn Rüşd'ün Gazali'ye itirazı evrenin sonsuzluğu ya da özgür irade değil, aklın doğayı kavrayıp kavrayamayacağıdır. TYT 2023/14
- 8 Anselmus'un kanıtı duyulardan, evrenin düzeninden ya da ilk nedenden değil, Tanrı kavramından yola çıkar. TYT 2024/14
- 9 Thomas inancı aklın yerine koymaz; inanç aklın kapasitesini aşanı verir ama akla aykırı değildir. TYT 2026/22

9 Kendini dene: doğru mu, yanlış mı?

Önce D ya da Y'yi işaretle; cevaplar sayfanın sonunda.

1. Din felsefesi bir dini savunmayı amaçlar. D Y
2. Ontolojik kanıt Tanrı kavramından yola çıkar. D Y
3. Kozmolojik kanıt evrendeki düzenden yola çıkar. D Y
4. Deizme göre Tanrı evreni yaratır ama ona karışmaz. D Y
5. Panteizme göre Tanrı evrenin dışında ve üstündedir. D Y
6. Agnostisizme göre Tanrı'nın var olup olmadığı bilinemez. D Y
7. Platon'un Demiurgos'u evreni yoktan yaratır. D Y

8. Farabi'ye göre varlık Tanrı'dan taşma (sudur) yoluyla çıkar.

☐ D ☐ Y

9. Augustinus'a göre kötülük iyinin eksikliğidir.

☐ D ☐ Y

10. İbn Rüşd'e göre akıl doğanın yasalarını kavrayamaz.

☐ D ☐ Y

11. Aquinalı Thomas'a göre akıl ile inanç birbirine aykırıdır.

☐ D ☐ Y

12. Ezeli, başlangıcı olmayan demektir.

☐ D ☐ Y

Cevaplar

1. **Y** Dinin iddialarını akılla inceler; savunma ya da çürütme amacı taşımaz.

2. **D** Anselmus: daha yetkini düşünilemeyen varlık.

3. **Y** Düzensizden yola çıkan teleolojik kanıttır; kozmolojik kanıt ilk nedenden.

4. **D** Vahyi de kabul etmez.

5. **Y** Panteizmde Tanrı evrene içkindir.

6. **D** Bilinemezcilik.

7. **Y** İdealara bakarak maddeye biçim veren bir ustadır.

8. **D** Feyz kuramı.

9. **D** Kötülük bir şey değil, yokluktur.

10. **Y** İbn Rüşd akli savunur; doğa değişmez yasalarla işler.

11. **Y** Aynı hakikate yönelen iki yoldur.

12. **D** Ebedî ise sonu olmayan.

Kaynak: Test yapısı: ÖSYM 2026-YKS Kılavuzu, Tablo 1A. Sorular ve cevaplar: ÖSYM'nin yayımladığı 2018-2026 TYT soru kitapçıkları (Sosyal Bilimler testi).